

# ԵՂԵՒԻՆԻՆ ՏԱԿ

(Շար. սես Բազմ. 1930 էջ 124)

Ն.

## ԽՈՐՀՐԴԱՄՈՒԹԻՒՆ ԵՆ ԱՆՈՐ ԲԵՆԻԹԵԱՆ ՄԵՋ

Շատ անգամներ նստելով հովիտներու կամ ծովերու վրայ տիրապետող սարերու կատարին, կամ մենաւոր բլուրի մը վրայ, ինչպէս հիմա, կը սիրեմ դիտել և հիանալ բնութեան և մարդերու հրաշագործութիւններուն վրայ:

Բարձրաբերձ լեռներ այս կամ այն կողմէն կանգնած քովէ քով, կը ծածկեն համայնապատկերի մէկ մասը, և սակայն դեռ մնացածն ալ անսահման կը տեսնուի:

Թիկունքիս կողմէն բարձրացած պսակաձեւ բլուրներու շարքը ինչպէս անբիծ ճաշ կատ մը պսակող մահիկներ, ցածնալով կը վերջանան ընդարձակ հովիտներու գոգը, որոնց վրայ կամար ձգած է բլրեղեղայ երկինքը, և այնտեղ՝ ուր իրար կը խառնուին երկնաման գործէթն ու երկրագնդիս դաշտերը, իրեւ լուսաւոր գիծ մը կ'երկայ: Փոքրիկ մաս մը ընդարձակ ծովին, և եւս աւելի կ'ընդարձակէ տեսարանը, և կը վերացնէ միտքը դէպ ի անհասանելի սահմաններ: Բայց իմ աչքերուս իրեւ զբօսանք և իմ սրտիս որպէս զմայլումն, այս լեռներու և ծովու մէջ յանգած խորագաւառակիս տարածութիւնն ալ բաւ է. մերթ կը տեսնուի իրեւ հրաշակերտ մեծ սրահ մը կապոյտ ձեղունին տակ, ուր իրարու վրայ դիպած սպիտակ և փայլուն ամպերու ծըրարներ, ինչպէս շատրուաններ և վարազոյրներ որ վերէն ծածանելով գիւղերուն և դաշտերուն վրայ շուք կը ձգեն. մերթ թուի կանաչ ալիքներով բարտիներու, եղեւիններու և պողպտեւծառերու թանձրացեալ ծով մը՝ որ շամբերու և բազմամարդ քաղաքներու մէջ կը տարածուի:

Երկնասլաց զանգակատուններ սպիտակ

պատերով եկեղեցիներու կողքին բարձրացած, կարծես առագաստներ են հանգոյցուած բարձրացող կայմերուն, որ հրաշալիօրէն զարդարուած նաւերու տորմիլներ ձեւացնելով կը քլեն ու կը տանին, և անոնց նաւահանգիստներն են ընդարձակ գեղերը և աշտարակներով զարդարուած հեռաւոր քաղաքները: և անոնց կտրած ճանապարհը, սպիտակ հետքերով երկայն ափօսներ են, ինչպէս մայրաքաղաքի ընդարձակ պողոտաներ: Եւ որքան այսպիսի մտածութիւններով տարուիմ, այնքան ինձ իրական կը տեսնուի այս երեւոյթը, և կարծես թէ մարդկային ամբողջ աշխատանքը ցրուած այս դաշտին երեսը, կամ դաշտն ինքնին իր շէնքերով, տունկերով յամրաքայլ կը նաւէ կ'երթայ դէպ ի ծով, դէպ ի ուղիւն, հեռաւոր աշխարհներ, անծանօթ ափունքներ:

Կը մտածեմ այսքան ընդարձակութեան վրայ՝ քաղաքներու կամ ամայի վայրերու մէջ ցրուած մարդոց սրտի խորհուրդներն ու ձեռքի շարժումները, որոնք աչքիս մէջ կը բովանդակուին և որոնցմէ հիկ մ'ալ աւանշիս չի հասնիր՝ գէթ քիչ մը իմ իմանալու համար կ'են այնտեղ ի՞նչ կը կրեն ու ի՞նչ կը շինեն: Եւ այս ոչինչ բանին ալ յաղթել չկարենալով (որ ինքնին մեծ բան մ'է), դեռ աւելի մեծ մեծ բաներու կը ձկտի իմ միտքս. այս լեռներու բլուրակէն և պատուարէն ալ անդին, որոնք սահման ձգած են դաւառներու և աշխարհներու, որոնք կը թաքցընեն ինձմէ ազգերու թագաւորութիւններ, ծովերէն ալ անդին որոնց հազիւ մէկ փառքով չըթուներ կը տեսնեմ, ինչպէս փայլուն երիզ մը: Դեռ ես կ'ուզեմ թափանցել

բազմամբոյն մայրաքաղաքներու սահմաններէն ալ անդին, երկրիս կեդրոնը, ժողովուրդներու ժխորին մէջ, երկրիս պետութիւններու աշխարհներուն մէջ, ըլլան խաղաղ, ըլլան խռովայիր այս երկնքիս տակ։...

Բայց երբ զգայական տեսութիւնս կը տըկարանայ, կը նուազի և միտքս իր խորգարկութիւններուն մէջ, և հուսկ կը դարձամ վերստին ինձ մօտ հորիզոններուն որ յաւելի որոշ կը տեսնուին։ Եւ մինչդեռ բնութեան այս ամէն բարդութիւնները, շինովթիւնները, հերկուած արտերը, բազմամարդ քաղաքներն ու գեղերը, պանդուկներ և ամառանոցներ, ցրուած բլուրներու կողերուն և լեռանց լանջերուն վրայ, կարծես լուռ ու մունջ քունի մէջ ըլլան, կամ մոռացութեան մէջ ընկղմած, ահա իմ աչքս և միտքս կը գրաւեն քառակուսի պարզ նշանները ամէն կողմ տնկուած, որպէս պահպան և հովանի այն ամէնուն վրայ որ կը տեսնուի յարաժուրեան մէջ։

Այստեղ իսկ, այս լեռան սուր կտորին վրայ, իմ գլխու վերեւ իրեւ գօս ծառ մը տնկուած կայ խաչը, նոյնպէս նաեւ այս քարէ շինուած ալիքներուն ամփնէն բարձր գագաթին վրայ, որ ամէնէն քալ լեռնորդը հազիւ կարող է ոտքը դնել, կանգնած է նա հոն, միակ ձեռակերտը, միակ յիշատակը այնքան տաժանելի աշխատանքին և վերելքին, մխրճուած սառի և ձիւնի ձեղքերու մէջ, ամպրոպներու մրրիկին մէջ ուր ոչ արծիւ և ոչ անգղ կարող են հասնիլ (որովհետեւ չկայ հոն ոչ կենդանիի և ոչ բոյսի հետք) և հոն է որ կը բարձրանայ Յիսուսի նշանը, ինչպէս կեանքի և մահուան ճանապարհին մէջտեղը և երկուքին ալ հաղորդակից։ Ահա ասիկ այս համետաձեւ երկու լեռներու գագաթներուն մէջ մէկ մէկ հատ առանձին խաչեր՝ նոյնը կը տեսնեմ և սա գիմացի բարձր բլուրին վրայ, գեղարդն ու սպունգը եղէգով միասին։

Յիսուսի հրաշալի տնօրէնութիւններու նշաններ, ինչպէս աւետարանները կը պատմեն Փանի անգամներ ժայռերու մահասարսուռ գագաթներուն վրայ ուր կը կարծէի թէ ես եմ առաջին ոտք դնողը, գտայ նոյն նշանը

կամ կանգնած և կամ քարի մը վրայ փորուած, և ով գիտէ քանի տարիներ առաջ, որոնց ձեռքով և ի՞նչ յիշատակով — Արդեօք յարչարուած ճամբորդ մը կայն թողուց յիշատակ իր անցնելուն, կամ յիշատակ իր ընկերին որ այնտեղ ելելով մահուան հանդիպեցաւ և զայն մերձաւոր պատշաճ տեղ մը թաղեցին, կամ վերցնելով վար բերին իր հայրենիքը, կամ մօտիկ գիւղակը։

Եւ ի՞նչ են՝ այն ցած ագարակին մէջ, որ ժամի շուքին տակն է, անշուք պատով զատուած միւս ագարակներէն, հաւաքուած այն խիտ խիտ մեծ ու պզտիկ խաչերը, գիւղացիներու չհերկուած այս գետինին վրայ, որոնք մերձակայ դարտերուն մէջ աշխատելէն վերջ, այժմ անոնց քով վերին քնով կը հանգչին, քիչ մը հեռու այն խրճիթէն ուր իրենց աչքերը բացին դէպ ի կեանքի լոյսը։

Երեք հատ ագարակներ, կեանքի, աշխատանքի և մահուան, իրարու մօտ և երեքն ալ հովանաւորուած Յիսուսի նոյն խաչով։ Նոյն բանն է և գիւղերու և խռնուած քաղաքներու մէջ, ամենամեծ շէնքերուն և աշտարակներու ծայրն ալ թագ կապած կը տեսնուի այս նշանը, ինչպէս թէ այս ամէնը ստացուածք են Յիսուսի։ Տես մէյ մը շուրջը և պիտի տեսնես աւելի այդ նշանը յաճախուած քան ուրիշ նշաններ, շէն և անշէն տեղեր, ճամբաներու ծայրն ու խաչանձեւի վրայ, սահմանաքարերու, և աղբիւրներու, վրայ, գոմերու մէջ, գաւազաններու վրայ, հասարակաց և առանձնականաց շէնքերուն վրայ։ Եւ աւելի տիրապետող տեսքով անթիւ հաւատացեալներու վրայ, արքաներու թագին և թագուհիներու ապարօշին վրայ։ Դրօշներու վրայ, պատուանշաններու վրայ։ Իշխաններու և ապաներու կուրծքին, զինուորներու սրի երակապիւնի վրայ, օրիորդներու, պարտաւորին գիւղեցիկ մանեակներու վրայ, երիտասարդին խրոխտ ուսերուն վրայ, վզէն կախուած մաքուր կոյսին, հարսին շորերին և փեսայի ճարմանդին վրայ։ Եւ անապատի միայնակեցի մէջքին վրայ, որ թողով աշխարհն և աշխարհի բաները, զայս միայն իր հետն առաւ, Յիսուսի ապաւնով դրօշակը, կեանքի անապատ թռչակը, և

երկնքի ճանապարհի գաւազանը: Եւ երբ այդ ճանապարհը վերջանայ եւ այս գրաւ զանքներով լի աշխարհն աներեւութանայ մեծերու և փոքրերու աշքերէն, ըլլայ թա՛ գաւոր, ըլլայ ճգնաւոր, նոյն խաշը վսեմ և խաղաղ, պիտի հանգչի հանգիստ գոտարձութիւններէն մեկուսացած սրտերուն վրայ, ինչպէս նշան մը յաղթուած մահուան և ապագայ յարութեան:

Այսքան մեծ է տեսարանը Յիսուսի խաչին, ամենազօր, ամէն կողմ տարածուած, զօրութեամբն ահաւոր. խորհրդաւոր և ամե՛ն նարարծր նշան մը, որուն զապաթն երկինքն երու մէջն է, և բունը գոթախիբի դրան վրայ աւոր թեւերը արեւելքէն արեւմուտք ձգուած կը գրկեն բոլոր մարդկութիւնը, գը՛գուելով հաւատացեալները, իրեն քաշելով անհաւատը, գիտուններու իբրև պարմանալի խորհուրդ մը, ազէտներու քաշալերութիւն, ցայթաղածներուն փրկութիւն: Փեղ աչ, ո՛վ յամուած իմաստակ որ խելոպատուկ կը տանջես, քեզ ալ ախկայ առեղծուած մը անլուծանելի. եթէ անգամ մը գէթ ուղիղ դատես, պիտի տեսնես թէ Բնչպէս այն որ հեղին հանձարը, ոչ Վատիքի լեզէտնները, ոչ Հիւսիսի Հրոսակները, ոչ դիւթիլ ոսկին, և ոչ բունաւորներու հրամանները կրցան, այս մահաբոյր և ամենարարգ գործիքը կրցաւ և ըրաւ: Բոլոր աշխարհ բռնեց, նուաճեց վայրագ բարբարոսն ու հե՛ղարարոն, խուժադուժ ազգերը, Յոյնը, Գոթացին, Արամայեցին և Արիականները:

Անթիւ հազարներով բանակ մը, սքանչեւահաղ զինուորութիւն մը, որ չառ անգամ ոչ թէ կը յաղթանակէ թշնամիներ ջարդելով, որչափ ինքնին դէպ ի մահ գիւմելով, սրտերը կը գրաւէ, և սիրոյ շղթաներով իր ետեւէն կը ձգէ: Եթէ Յիսուսի և իր հետեւողներուն գործերը զարմանալի բաներ են, անոնց վրայ քու չգարմանալդ ինձ աւելի զարմանալի կը տեսնուի, ո՛վ իմաստասէր կոչուածդ:

Ինչ որ արդէն, Աւետարանի քարոզութեան սկիզբէն, գաշտելով հաստառեց Անոր ամենամեծ քարոզիչը Պօղոս թէ՛ ըստուգիւ այս բանս աշխարհի իմաստուննե-

րու աշքին յիմար գործ մը պիտի երեւի. որովհետեւ այդքան մեծ ու տիեզերական հռչակով վարդապետութիւն մը՝ կամ սարսափելի մոլորութիւն մը պէտք է ըլլայ, կամ անբո՛րենի իմաստութիւն մը: Կարելի է դատել և ընտրել երկուքին մէջ, քննելով Աւետարանի արդիւնքները. դիրքին է տեսնել թէ Բնչ էր աշխարհս քարոզութեան սկիզբները և ինչ եղաւ անմիջապէս վերջը: Ինչ պիտի անարգ աղմի մէջ կը թաւալէր մարդուն սիրտը և ինչպիսի սրբութեան բարձրացաւ յանկարծ: Ինչպիսի քաղցր խաղաղութիւն մը ստացաւ մէկէն հոգին, և որպէս վստահ և ապահով կ'անցնի այս աշխարհէն դէպ ի միւս անձանթ աշխարհը:

Եթէ ասոնք ալ քննելով իմաստասէրը պիտի յամուի դարձեալ դուրս մնալ Յիսուսի դաւթէն, թող ըլլայ անոր համար « Ճառ խաչին՝ յիմարութիւն, այլ փրկելոցս մեզ. ... Աստուծոյ զօրութիւն և Աստուծոյ իմաստութիւն »: Այս փոսքերով աշխարհներ զօրացած և յիմարներ իմաստնացած աշխարհիկներու առջեւ՝ այնպիսի ճամբաներէ անցան ու գացին, որ ոչ գիտուն համարուածները տեսած էին, և ոչ գիւցալն կոչուածները ոտք կոխած: Որքան դարերը բարդուին՝ ոչ մէկ տարի պիտի անցնի առանց ուշադիր քննութեան և հիացման այդ վաղեմի օրերուն. ուր Յիսուսի աշակերտներուն հետքերն ու դործերն անջնջելի դրոշմուած կը մնան, այդ սակաւաթիւ և երկյոտ, կոպիտ և անտուն անտէր մարդերուն, որոնց գործերուն նման մեծ այս աշխարհիս վրայ չկայ: Անոնք հնգօրէն իրենք զիրենք մահաւան յանձնեցին ամենահեղ Յիսուսին օրէնքներուն համար. ազգեր և բազմութիւններ՝ իրենց հնադարեան և հայրենի հաւատքէն դարձուցին նոր հաւատքի մը, և այն առանց ու եւ է բունութեան, առանց հրապուրելու, առանց խաբելութեան: Ինչպէս այն անարգ և չնչին արարածները, զորս չի գիտեր բնախօս որդեր, զեռուններ անուանելով մեզ, ըսյս կամ քորրոս, օրոնք ովկիանոսի անդունդներէն, կէտերու բազմութեան մէջէն, լեռնայոց ալիքներու խռովքէն, հանդարտ ու մեղմ շարժելով վեր

կը բարձրանան, բարգոռելով կաշիւով ու վերանալով մինչեւ ծովուն բաց երեսը, և անկից ալ դեռ աւելի վեր պարսպի ձևով բռնեղէն ապառաժներ կը ձևւացնեն, ծռւ վերու մէջ խրամառներ կը բռնան, ժայռեր դուրս ցցելով՝ արագավազ նուերուն խոր տակիչ ու սարսափ կը դառնան:

Հռոմէական պետութեան բռնաւոր բազուկը, կարծեց թէ մէկ հարուածով արմատախիւ պիտի ընէ նորաստեղծ աւետարանը, ինչպէս մշակը որ գաղձը կը փրցնէ իր այգիէն, և ոչ թէ միայն չկրցան բոլոր իր սարսափովն ու ուժովը, այլ և ոչ իսկ հեթանոսութեան ընդարձակածաւալ անգաստանները կրցաւ պաշտպանիլ ուր համաճարակի պէս կ'աճէր և կը ծածկէր երկնաւոր մշակին սերմը: Գաղթողներն և ընկճողները բովանդակ Պալատիկա, իրենց ամբողջ զօրութիւնը դարձուցին քրիստոնեաներու փոքրաթիւ անդէն և անդիմադիր խաղաղ հօտին դէմ, հին ու նոր մեքենաներով, զարհուրելի տանջանքներով՝ որոնց նմանը դեռ չէր հնարուած, կրակն ու սուրը, ձէթն ու ձիւթը, չուսններն ու բեւեռները, փոկերն ու երկաթները, վերջապէս ամէն տեսակ նիւթեր վրէժի գործիք եղան, կեանքեր մաշեցնելու և սպառելու համար: Հազարներ և բիւրաւորներ տապաստ կ'իյնային թագաւորներէն, բռնաւորներէն, և սակայն քրիստոնէութիւնը չէր նուազեր, մանաւանդ թէ օրէ օր կ'ուճանար, կը բազմանար: Կարծես թէ թափուած արիւններու կաթիլները, արգասաւոր երկրի մէջ ցանուած ցորենի հատիկները ըլլային որոնք մէկ հատին փոխարէն երեսնաւոր, հարիւրաւոր պշտուղ կու տային, անուշադոտ ծովի նման տարածուելով առանց արգելքի կը թափանցէին տուններէն և սրտերէն ներս, ամայի անապատներէն սկսած մինչեւ նոյնիմբն հալածող կայսրերուն ոսկիձեղուն պալատները: Ամէն վիճակէ ամէն տեղէ կ'որսար ու կ'իւրացնէր, ամէն սահմանի վրայ Գիտուսի նըշանը կը կանգնեցնէր, ամէն գաւիչ վրայ և տաճարի մէջ ինչպէս իշխանուհի մը վեր կ'անցնէր ու նազելով կը բազմէր: Փլաւեաններու բոլորակ ամփիթատորնը կը լուար նա-

հասակներու արեւնով: Ամենադից մեհնարն կը մերկացնէր խառնիճաղանձ աստուածնեւրէն՝ փոխելով զայն տաճար ամենայն որբը, Գիտուսի և Կուսմօր Հիտեռողներուն:

Կը սիրեմ այժմիկ հիւանդ Քու եռանդուն քարոզութիւններու վրայ ո՞վ Պօղոս, Քու դարձեցող վրայ ո՞վ Պետրոս, Քու հրաշալի սիրարանութիւններու վրայ Որդիք Որոտման, որոնց՝ ոչ մէկը հին թէ նոր փիլիսոփայ, կրցաւ դիմադրել, և եթէ եղան որ ճիւղ մը հանեցին, անոնք ալ պատգովներէն: Ո՞ր պիտի զարմնալիք, անհա Քան զարբեր քահանաներ վարդապետներ դաս առ դաս անդադար կը յաշորդեն իրարու, անա Առաքածոյ սբարամաքուր խօսքը, որ գետի մը նման բխած վճիռ աղբիւրէ, առանց պղտորելու, առանց ցամքելու, ալիք ալիք կ'երթայ և կ'աճի:

Կը զմայիլմ տակաւին տնթիւ նահատակներու հրամիճ տեսիլներով, ոչ միայն հասուն մարդեր, այլ և փոքրիկ մանուկներ, փափկութեան մէջ սնած տիկիներ և օրիորդներ և պարկեղտասուն կուսաններ, որոնք կը սարսափէին եթէ իրենց քովէն ստուեր մը խոյս տար, կամ տեսնու ամ խշրտալով իշնար: Խնչպէս հիմա անվախ և համարձակ կը կանդնին դաժան դատաւորներու առեւանդին առջեւ, ըմբիշներու մարտկոցին մէջ, վայրենի ցուրերու և առիւծներու կրկիւններ, եռացած կաթսաներուն մէջ և կարմիր կասկարաներու վրայ: Գուշ և բեւեռ զամած մերկ ոտքերով՝ կը պարեն իրեւ ծաղիկներու և տերեւներու փափուկ գորգերու վրայ: Հնոցներուն մէջ նետուած կարծես հովոցներու մատի ըլլային, խարոյկի վրայ՝ իրենց աստաղ մատները երկարելով կայծակներ կը հաւաքեն իրենց նազելի զլխակ իրենք իսկ պսակ կազմելով, իրեւ նշանակ այն երկնաւոր անթառամ պսակին զոր հոգեղէն աչքով շատ մօտ կը տեսնէին: — «Ես քրիստոնեայ եմ, ես ալ քրիստոնեայ եմ» կանչելով կը մեռնին երկրիս համար, կ'ամառահանան երկնքի և երկրի մէջ: Հազարաւոր կեանքերէն աւելի նախամեծար կը համարին իրենց մաքուր կուսութիւնը և հաւատքը առ Փրիստոս. անոր համար

միայն ողջ անարատ պահելով, իրբեւ ճորտածագ հարս մը իրենց սիրտն ու հոգին:

Այսպէս դեռ ուրիշ շատեր ալ թէպէտ արիւնարբու սուրբ շատիկեց, ուրիշ տեսակ պատիւն և ամէնօրեայ զոհարբումով բուրովին կ'ողջակեցուն. անգործ վանքերու և մոռցուած կուսաստաններու մէջ տպաստանած, ճգնութիւններով և հակումներով, զգայարաններու մշտնջենաւոր մեռելութեամբ շնորհքի այն փափկասուն ծիր անբիծ և անարատ կը պահեն:

Երկուքն ալ հիանալի, երկուքն ալ դիւցազնական. այս որ արիւնով իրբեւ վարդերով պնդուած, այն որ անարիւն իրբեւ չուաններով սպիտակացած. արժանաւոր գործ հզօր քաներու և հակներու, տկար և դիւրաբեկ մարմնով կատարուած, որպէս աքանջիկ հեթանոսներուն, որպէս ամօթ իմաստաւորներուն, քաջալեր առաքինիներուն և

պարծանք քու խաչիդ, Քրիստոս Աստուած:

Արժան և իրաւ է մեծագոյն պատիւը տալ անոր՝ որ ամենագերագոյն, ամենահրաշալի, փրկութեան ամենամեծ գործը, որ աշխարհիս վրան միակ կարելին էր, Անմահին մահը, և մարդերու ապահով փրկութիւնը, իր վրան կը կրէ: Այս նշանին առջեւ ամէն յիշատակ և նշան կը մոռցուի. կը ցնդի աշխարհի ամէն երեւոյթ. ինչպէս հիմա, երբ արեգակը լեռներու թումբերուն ետեւ խոնարհելով, կը նուաղին օրական տեսիլները խիտ մթութեան քօղ մը շուրջ կը տարածուի, այնտեղ ամէն տեսիլ ծածկելով, որոնց մէջ միայն այս սեւատեսիլ խալը կը տեսնեմ գլխու վերեւ տարածած անխնայ բազուկները հսկելու, պահելու խաղաղ բնութիւնը...

(Շարունակելի)

Հ. Վ. ՅՈՎՀԱՆՆԵՍԵԱՆ

## ՀՈՒՆԳԱՐՈՒՅՑ ՎԱՐՁԱՊԵՏԸ ԿՈՄՍ ՍՏԵՓԱՆ ՊԵԹԼԷՆ

### ՍՈՒՐԲ ՎԱՐՁԱՐՈՒ ՄԷՋ

Ս. Ղազարու հմայքը բազմաթիւ կայսրեր, արքաներ և մեծամեծներ հիւրենդալած է իր արեւելեան խորհրդապաշտութեամբ քօղարկուած մենաստանին մէջ: Սակայն այն մտերմութիւնը որ զգաց Հունգարիոյ ազնիւ և հերոս ազգի վարչապետի հանդէպ, անտվոր էր: Ազգի քան որոնք մեր դարաւոր տարագրութեան ճամբուն վրան հանգրուաններ եղած են, եղբայրաբար բաժնելով իրենց սեղանը, հին և ազնուական ցեղի մը տարաբախտ զաւակներուն Մաճաղներին այդ ազգերու առաջիններէն են: Ոչ մէկ հայ անգերտակից է Հունգարիոյ և անոր անբաժան թրանսիլվանիոյ մասին և թէ ունինք հոն հազարաւոր եղբայրներ որ հոյակապ և թշուառ Անիի զաւակներն են: Ահա թէ ինչու մտերիմ էր ազնուաշուք հիւրին զաւուստը:

Ապրիլ 10ի կէսօրէն վերջն էր սպիտակ մաւկոյկ մը խառնուեցաւ լճակի մէջ անդրադարձ կարմիր պատերու ներկած ջրերուն: Բարձրա-

հասակ, նիհար, բայց ազնուական ու խոհական տիպարով վարչապետը ոտքը կղզիի ափին դըրաւ, և անոր հետեւեցան, հունգար. Նախարարութեան բարձրաստիճանի անձնաւորութիւններ: Հիւրերը զիմաւորեցին Գեր. Աբրահայր Հ. Յովհան Վ. Աւգերեան և շատ մը վանականներ: Վենետիկոյ մէջ, վարչապետը միակ և առաջին այցելութիւնը Հայոց կղզիին տուաւ, ինչ որ չմիայն տեղացիներու ուշադրութեան է:

Պաշտօնական ձեւակերպութիւններէն վերջ սկսան թանգարաններուն և հայկական հնութիւններու այցելութեան: Նախ եկեղեցւոյ մէջ տեսան իտալիոյ Մարգարիտա Թագուհւոյն նըւէրած հրաշալի վարդապետը, ապա եկեղեցական սպաններու հայկական ներքին հին հրաշակերտները: Անցնելով թանգարան, վարչապետը հետաքրքրութեամբ զննեց Մոմիան և իր 8000 ամեայ փայտէ սնտուկը, Քանովայի Էկլոնը, հնդկական պապիրոսը, կղեմէս ԺԳ.ի մարմարէ